

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U000764

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 07-03-2025

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Лукачович Галина Олександрівна

2. Halyna Lukachovych

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-7960-2319

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 016

Назва наукової спеціальності: Спеціальна освіта

Галузь / галузі знань: освіта

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Спеціальна освіта

Дата захисту: 29-04-2025

Спеціальність за освітою: Екологія та охорона навколишнього середовища

Місце роботи здобувача: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Код за ЄДРПОУ: 02125266

Місцезнаходження: вул. Шевченка, буд. 57, Івано-Франківськ, 76018, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 7947

Повне найменування юридичної особи: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Код за ЄДРПОУ: 02125616

Місцезнаходження: вул. Огієнка, буд. 61, Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Код за ЄДРПОУ: 02125616

Місцезнаходження: вул. Огієнка, буд. 61, Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 14.29.29

Тема дисертації:

1. Формування лексико-семантичних умінь у старших дошкільників з загальним недорозвиненням мовлення засобами екологічного виховання
2. Formation of lexical-semantic skills in older preschoolers with General Speech Underdevelopment by means of Enviromental Education

Реферат:

1. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 016 Спеціальна освіта. – Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, МОН України, Кам'янець-Подільський, 2025. Дисертаційне дослідження присвячене проблемі формування лексико-семантичних умінь у старших дошкільників з загальним недорозвиненням мовлення. Здійснено аналіз розробленості проблеми у науковій літературі, зокрема: окреслено сутність поняття «лексико-семантичні уміння»; визначено, що засвоєння та систематизація лексики, об'єднаної семантичними зв'язками,

забезпечує точність і доречність мовлення, динамізує когнітивні процеси; проаналізовано процес лексичного розвитку у дітей з типовим мовленнєвим розвитком та з ЗНМ; висвітлено корекційно-розвиткові можливості екологічного виховання для розвитку лексико-семантичного компоненту мовлення дошкільників з загальним недорозвиненням мовлення; представлено зміст поняття «природничо-екологічна лексика» та з'ясовано, що екологічна грамотність спеціалістів є важливим чинником формування цієї лексики у дітей. На основі теоретичного аналізу обґрунтовано, що лексико-семантичні уміння є результатом складного психо-мовленнєвого процесу, який проявляється у здатності правильно добирати лексичні засоби, доречно їх використовувати та поєднувати у семантико-граматичному контексті. Їхнє формування ґрунтується на засвоєнні значень лексичних одиниць у межах різних семантичних полів, а також на оволодінні лексичною сполучуваністю з урахуванням лексичної валентності. Розглянуто труднощі засвоєння лексики дошкільниками з загальним недорозвиненням мовлення, які проявляються у обмеженому словниковому запасі, звуженні семантичних полів, низькому рівні сформованості мовленнєво-сміслових операцій. На основі теоретичного узагальнення визначено, що труднощі лексичного розвитку дошкільників із ЗНМ уповільнюють формування у них уявлень про навколишній світ. Теоретично доведено, що екологічне виховання є значущим ресурсом для формування лексико-семантичних умінь у дошкільників з загальним недорозвиненням мовлення у контексті емоційного зв'язку дітей з інформацією природничо-екологічного змісту. Природничо-екологічна тематика активізує пізнавальні інтереси дошкільників та створює умови для розширення словникового запасу, формування семантичних зв'язків між поняттями, їх узагальнення та класифікації. Розроблено методику дослідження актуального рівня сформованості лексико-семантичних умінь у старших дошкільників з ЗНМ на матеріалі природничо-екологічного змісту; обґрунтовано критерії оцінювання цих умінь (когнітивний, репродуктивний, діяльнісний), визначено компоненти (лексичний, семантичний, семантико-граматичний, контекстуальний) та показники їх сформованості. Доведено, що природничо-екологічні знання є продуктивними для пізнавально-мовленнєвого розвитку дітей з ЗНМ старшого дошкільного віку, виступають як мотиваційно-стимулюючий фактор, і, поряд з їхньою широтою та різноманітністю, є зрозумілими для дошкільників в контексті засвоєння лексичної семантики та умінь щодо її використання у мовленнєвій діяльності; сприяють формуванню навичок опису, пояснення, порівняння, узагальнення та класифікації. Такий підхід збагачує уявлення дошкільників з ЗНМ про навколишній світ та створює передумови розвитку екологічного мислення у процесі опанування лексико-семантичними умінями. Отримані результати педагогічного експерименту підтвердили можливість підвищення рівня лексико-семантичних умінь у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення за умови використання дидактичних матеріалів природничо-екологічного змісту. Впровадження запропонованої методики засвідчило її ефективність і доцільність: після завершення формувального експерименту суттєво зросла кількість дітей із середнім рівнем досліджуваних умінь, зменшилася кількість з низьким рівнем та було виявлено дітей з високим рівнем лексико-семантичних умінь. У дітей експериментальної групи збагатився словник природничо-екологічної лексики; вони засвоїли засоби словотворення, навчилися влучно і точно користуватися синонімами, опанували антоніми, оволоділи навичками категоризації; продемонстрували розуміння понятійної співвіднесеності лексики природничо-екологічного змісту та взаємозв'язків в природі. У них покращились вміння семантико-граматичного структурування фрази з дотриманням природничо-екологічного контексту. Значущим результатом застосування формувальної методики стало усвідомлення старшими дошкільниками із ЗНМ необхідності дотримання економного і бережливого використання ресурсів. Проведене дослідження не охоплює всіх аспектів цієї складної проблеми. Перспективу дослідження вбачаємо у розробленні системи заходів для спеціалістів з метою їх підготовки до активного використання природничо-екологічних знань для досягнення корекційно-освітніх цілей у формуванні лексико-семантичних умінь у дошкільників з загальним недорозвиненням мовлення.

2. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy in the speciality 016 Special Education. - Kamianets – Podilskyi Ivan Ohienko National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kamianets-Podilskyi, 2025. This dissertation addresses the development of lexical-semantic skills in older preschool children with general speech underdevelopment (GSU). It explores the

theoretical foundations of the issue, defining the concept of "lexical-semantic skills" and highlighting that the acquisition and systematization of vocabulary, linked through semantic relationships, ensure accuracy and appropriateness in speech and stimulate cognitive processes. The study examines the process of lexical development in both typically developing children and those with GSU, emphasizing the potential of environmental education as a corrective tool for enhancing lexical-semantic components in preschoolers with speech impairments. The concept of "natural-ecological vocabulary" is introduced, and it is noted that the ecological literacy of specialists plays a crucial role in fostering this vocabulary among children. Theoretical analysis confirms that lexical-semantic skills result from a complex psycho-linguistic process reflected in the ability to select appropriate lexical means, use them correctly, and integrate them within semantic-grammatical contexts. Developing these skills involves mastering the meanings of lexical units across different semantic fields and understanding lexical combinability based on lexical valency. The study highlights the challenges faced by preschoolers with GSU in vocabulary acquisition, including limited lexical stock, narrowed semantic fields, and poorly developed speech-meaning operations. Theoretical generalization reveals that such difficulties hinder the formation of a coherent understanding of the surrounding world. It is theoretically substantiated that environmental education serves as an effective resource for developing lexical-semantic skills in children with GSU, particularly by fostering emotional connections with natural-ecological content. The use of nature-related topics stimulates cognitive interests, supports vocabulary expansion, and promotes the formation, generalization, and classification of semantic connections. The study presents a methodology for assessing the current level of lexical-semantic skills in older preschoolers with GSU, using natural-ecological material. Assessment criteria include cognitive, reproductive, and activity-based dimensions, with specific components (lexical, semantic, semantic-grammatical, and contextual) and indicators of skill formation. The proposed methodology emphasizes the use of environmental education tools, including didactic games on natural-ecological topics, ecological discussions, stories and fairy tales, nature observations, and more. The study presents a set of educational and corrective games and exercises (didactic games, interactive online games, language-focused exercises using ecological vocabulary, and neuro-exercises with nature-themed illustrations) integrated into the educational-corrective process. The research confirms that natural-ecological knowledge positively influences the cognitive and speech development of older preschoolers with GSU, serving as a motivating factor. The diverse and accessible nature of this content supports the acquisition of lexical semantics and its practical application in speech activities, fostering skills in description, explanation, comparison, generalization, and classification. This approach broadens children's understanding of the world and lays the foundation for developing ecological thinking alongside lexical-semantic competence. Experimental results validate the effectiveness of the proposed methodology: after the formative stage, the number of children with medium levels of lexical-semantic skills increased, the number of those with low levels decreased, and children with high skill levels emerged. Children in the experimental group enriched their ecological vocabulary, mastered word-formation techniques, improved their use of synonyms and antonyms, and developed categorization skills. They demonstrated an understanding of the conceptual relationships within ecological vocabulary and natural interconnections, along with enhanced semantic-grammatical structuring of sentences within ecological contexts. Notably, the methodology also instilled in children an awareness of the importance of resource conservation. While this research advances the understanding of lexical-semantic development in children with GSU, it does not cover all aspects of this complex issue. Future research should focus on developing comprehensive training programs for specialists to deepen their ecological knowledge and integrate it more effectively into the corrective-educational process for preschoolers with general speech underdevelopment.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Лукачович Г. О. Теоретичні засади опанування лексиною природничого змісту дошкільниками із загальним недорозвиненням мовлення. Інноваційна педагогіка. Випуск 50. Том 1. С.119–124. 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/50.1.25>.
- Лукачович Г.О. Методичні аспекти збагачення лексичного запасу старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення засобами природничо-екологічного виховання. Актуальні питання корекційної освіти. Випуск 21. 2023. С. 75–88. DOI:10.32626/2413-2578.2023-21.75-88.
- Лукачович Г., Мілевська О. Результати вивчення природничо-екологічної компетентності старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: 2024. Вип. 23 / за ред. О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський, Видавець Ковальчук О.В., С. 176–189. DOI: 10.32626/2413-2578.2024-23.176-188.
- Лукачович Г.О. Екологічна обізнаність спеціалістів як передумова формування природничо-екологічної лексики у старших дошкільників з загальним недорозвиненням мовлення. Актуальні питання гуманітарних наук. 2024. Вип. 77, том 2. С. 242–248. DOI: 10.24919/2308-4863/77-2-35.
- Лукачович Г.О. Концептуальні засади формування лексико-семантичних умінь у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення засобами екологічного виховання. Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи, № 5. 2024. С. 22–26. DOI: <https://doi.org/10.32782/ped-uzhnu/2024-5-4>.
- Лукачович Г.О. Результати діагностики стану сформованості лексико-семантичних умінь у старших дошкільників. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: Вип. 24 / за ред. О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський, Видавець Ковальчук О.В., 2024. С.116–129. DOI: 10.32626/2413-2578.2024-24.116-128.

Наукова (науково-технічна) продукція: технології

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мілевська Олена Павлівна

2. Olena P. Milevska

Кваліфікація: к. пед. н., доц., 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-5474-4158

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=6QVMizoAAAAJ>

Повне найменування юридичної особи: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Код за ЄДРПОУ: 02125616

Місцезнаходження: вул. Огієнка, буд. 61, Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Брушневська Ірина Миколаївна
2. Iryna M. Brushnevskya

Кваліфікація: к. пед. н., доцент, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3381-6490

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Волинський національний університет імені Лесі Українки

Код за ЄДРПОУ: 02125102

Місцезнаходження: проспект Волі, буд. 13, Луцьк, Луцький р-н., 43025, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Стахова Лариса Львівна
2. Larisa L. Stakhova

Кваліфікація: к. пед. н., доц., 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-0540-0674

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Код за ЄДРПОУ: 02125510

Місцезнаходження: вул. Роменська, буд. 87, Суми, Сумський р-н., 40002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ткач Оксана Михайлівна
2. Oksana M. Tkach

Кваліфікація: к. пед. н., доц., 13.00.03**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0001-8387-8465**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка**Код за ЄДРПОУ:** 02125616**Місцезнаходження:** вул. Огієнка, буд. 61, Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Міністерство освіти і науки України**Ідентифікатор ROR:****Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Белова Олена Борисівна
2. Olena Bielova

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.03**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0001-6162-4106**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка**Код за ЄДРПОУ:** 02125616**Місцезнаходження:** вул. Огієнка, буд. 61, Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Міністерство освіти і науки України**Ідентифікатор ROR:****VIII. Заклучні відомості****Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Миронова Світлана Петрівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Миронова Світлана Петрівна

